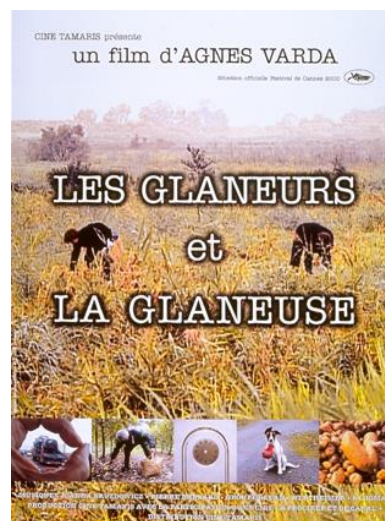

LES GLANEURS ET LA GLANEUSE

ELS ESPIGADORS I L'ESPIGADORA

Proposta didàctica de Ramon Breu

SINOPSI-COMENTARI

En un recorregut per la França del nou segle, Agnès Varda (veterana directora que conserva intacta la seva creativitat des dels temps de la Nouvelle Vague) es troba amb espigoladors, recol·lectors i gent que busca entre les escombraries. Per necessitat, per gust o per obligació, aquesta gent recull objectes rebutjats per d'altres. El seu món és sorprenent. Representa un estrany contrast amb els món dels espigoladors de segles anteriors, de les dones pageses que esgarrapaven la terra per trobar petits grans de blat, que quedaven després de la collita. Patates, pomes, tomàquets, raïm, pa i altres aliments rebutjats, objectes sense amo, rellotges sense manetes, televisors, joguines; aquest és el menú dels espigoladors d'avui. L'Agnès Varda és, a més, una mena d'espigoladora amb la seva càmera recollint imatges per fer aquest documental tan impactant i tan personal. El mateix fet de filmar és, en realitat, una manera de recol·lectar, d'espigolar.

FITXA DE LA PEL·LÍCULA

Títol: Les Glaneurs et la Glaneuse (2000). França.

Directora: Agnès Varda

Guionista: Agnès Varda

Fotografia: Didier Doussin; Stephane Krausz; Didier Rouget; Pascal Sautelet i Agnès Varda.

Música: Joanna Bruzdowick i Isabelle Olivier.

Muntatge: Laurent Pineau i Agnès Varda.

Durada: 82 minuts

Activitats de comprensió i de reflexió

1. Elaboreu una sinopsi del film i arribeu a unes conclusions sobre allò que ens vol transmetre el film.
2. Al principi del film, la seva directora ens diu que espigolar forma part de l'esperit d'un altre temps, que és un gest (ajupir-se i recollir) modest. Per què creieu que això és així, almenys als països occidentals?
3. Als inicis de la pel·lícula se'ns explica que en una explotació agrícola concreta es deixaran sense collir 25 tones de patates per diferents raons: perquè són petites, perquè no tenen gaire bon aspecte... Què us sembla aquest fet, tenint en compte que les patates són un aliment bàsic?
4. Quines diferències, se'ns explica al film, que hi ha entre *espigolar* i *rebuscar*?
5. Com contempla el codi penal francès les activitats dels espigoladors? Quin sentit originari tenien? Quin sentit figurat li dona l'Agnès Varda?
6. *L'home de les botes grans* que apareix a la segona part del documental ens diu que *recupera les coses per una raó ètica* i que *li sembla escandalós com es llença tot al carrer*. Què us semblen les seves opinions?
7. A continuació, Varda ens mostra una exposició amb contenidors de joguina, un taller de reciclatge per a nens i nenes. La directora comenta que els materials de rebuig apareixen *petits i bonics, nets i acolorits*. *Em pregunto si els nens han vist allò que recullen les escombres dels escombriaires... o si mai han donat la mà a un escombriaire*. Comenteu aquesta observació irònica d'Agnès Varda.
8. Reflexioneu al voltant del tema central del film, és a dir, les enormes quantitats de productes i de riquesa que la nostra societat llença irracionalment, i els espigoladors que recullen el que poden; i per l'altra banda, les al·lusions a allò que la càmera de Varda va filmant i l'envelliment inexorable de la directora.
9. Quan Varda troba un rellotge sense manetes, per què diu que li ve bé?
10. Recordeu el darrer espigolador que apareix en el film, un home vegetarià, que recull julivert, fruita, llegums, pa... Ens diu que havia estudiat biologia i que era mestre auxiliar. Treballa venent diaris a l'estació parisenca de Montparnasse i ensenya a llegir voluntàriament a immigrants subsaharians. *Conèixer aquest home fou el que més em va impressionar del rodatge*, diu la directora. A vosaltres, què és allò que més us ha impressionat del film?
11. *Les Glaneurs et la Glaneuse* és un film que el govern francès va decidir projectar-lo sistemàticament als centres educatius. Què us sembla aquesta iniciativa? Estaríeu d'acord en passar-lo també al nostre país? I altres documentals? Argumenteu les vostres respostes.

Treball de síntesi

Realitzeu un treball *d'espigolar imatges*. Amb una càmera de vídeo recolliu imatges de contenidors per observar els objectes de rebuig que habitualment es llencen. Us impressionarà més si ho feu després de Nadal o del dia de Reis.

Llenguatge i tècniques audiovisuals

1. Sovint al llarg del documental, l'Agnès Varda fa servir la *veu en off*. Amb quina intencionalitat?
2. En diverses ocasions, per separar diferents situacions, la directora fa servir imatges de carreteres, d'autopistes filmades des d'un cotxe. De quin moviment de càmera es tracta?
3. Quin tipus de pla (primer pla, pla mig, pla tres quarts, pla general...) s'utilitza normalment a les entrevistes de les diferents persones que apareixen en el film? Què ens expressa aquest tipus d'enquadrament?
4. Valoreu les imatges que se'ns mostren tot dient que són *la dansa de la tapa de l'objectiu*. Ho havíeu vist en una altra ocasió? Quin sentit tenen? Us ha agradat?
5. Un dels entrevistats – un propietari que deixa que els espigoladors entrin als seus camps — resulta que és descendent de Etienne-jules Marey, un científic que va contribuir de forma decisiva a l'invent del cinema, a través de la cronofotografia. Busqueu informació sobre la importància dels seus experiments.

Lectures de suport

EL CLUB DELS MENJADORS D'ESCOMBRARIES

No els mou ni la gana ni la pobresa. Rebuscar cada setmana entre les escombraries respon simplement a la crida de les seves consciències. Fastiguejats d'observar com la societat occidental deixa morir als seus carrers tones de menjar en perfecte estat, uns quants ciutadans repartits per tot el món i autodenominats *freegan* tracten de retardar el col·lapse ecològic que, diuen ells, està abocat el planeta, evitant pagar per consumir i recuperant part del menjar salvable que es llença diàriament. No és poca cosa.

A la porta de supermercats novaiorquesos com *D'Agostino*, al barri de Midtown, s'amunteguen cada nit desenes de bosses de suposats residus. Però si mirem dins, com fan dos cops per setmana professors d'institut com Janet Kalish o experts en comunicació com Madeleine Nelson, és possible trobar tot tipus de fruita i verdures en perfecte estat, iogurts, suc de fruita, pasta, arròs, ous, carn, peix fumat...

*El 80 % del que menjo ho aconseguixo així des de fa un any. El que més hi ha és pa. Cada nit es tiren milers de barres. La verdura ve empaquetada i neta. La fruita, a vegades, té algun cop, però generalment té bon aspecte. Es troben molts iogurts i la majoria sense caducar. La pasta o l'arròs a vegades simplement tenen el paquet trencat, i això ja els converteix en escombraries, explica Madeleine, que no és vegetariana, malgrat que la paraula *freegan* va sorgir com a contracció entre *free* (lliure, gratis) i *vegan* (vegetarià que rebutja qualsevol producte animal).*

Cada persona decideix el seu grau de compromís, explica aquesta dona de 50 anys. Ella viu en el cor del West Village, en un ampli apartament ple de llibres; treballa com a portaveu d'una ONG i, abans, per a una multinacional. Vaig prendre una decisió conscient: desobeir l'ordre de comprar. És un boicot a la societat de consum. Gastem excessivament i això està matant el planeta. Per això he minimitzat totes les meves compres. Els llibres són usats, els electrodomèstics els arreglo, la roba és de mercadillos gratuïts.

Potser els productes recollits porten dies caducats. Potser caduquen dos dies després. La diferència, diuen, és imperceptible. Els comerços posen aquestes dates molt abans del què caldria. *Molts supermercats simplement llencen productes quan els arriben d'altres més frescos per manca d'espai*, afirma l'Adam Weissman, de 28 anys, un dels impulsors d'aquest moviment nascut a la costa oest fa dècades i que ell ajuda a promoure a Nova York des de fa dos anys.

El grup es capbussa en les escombraries i va traient tresors que s'escullen amb tota cura. *A vegades hi ha tantes coses que hem deixar-les aquí*, diu la Janet, amb la seva motxilla carregada d'aliments. I no diu mentida: davant d'ella hi ha dues bosses d'escombraries plenes de pastanagues perfectes en contenidors de plàstic. Caduquen aquell mateix dia. Es serveixen per sopar dos dies després. Exquisides.

Segons un estudi de la Universitat d'Arizona, el 40 % dels aliments que es produeixen als Estats Units acaba a les escombraries sense passar per cap estómac; això vol dir que les famílies llencen cada any 40.000 milions de dòlars. Un veritable escàndol si es té en compte que hi ha 852 milions de persones malnodrides al món, segons la FAO, i que en una ciutat com Nova York, gairebé dos milions de persones viuen per sota de l'índex de pobresa, segons el cens nacional.

La primera vegada vaig trobar 130 bagels (peces de pa jueu típiques de Nova York) perfectament nets i empaquetats. Em vaig jurar a mi mateixa que mai tornaria a pagar per menjar-los, explica la Wendy Scher, de 26 anys, que ha fet del *freeganisme* una forma de vida. Vesteix amb roba usada, el seu mitjà de transport és una bicicleta reciclada i s'està plantejant ocupar una casa, perquè hi ha molts apartaments buits a la ciutat.

Si compres un cd, has de pensar en l'impacte ecològic del plàstic que l'embolcalla. Si mires una pel·lícula, saps que t'estan introduint missatges subliminars sobre què hem de beure, què hem de menjar o com vestir i, a més,

en la seva producció es fan malbé tones de materials. Abans de prendre cap decisió m'interrogo sobre l'impacte econòmic i social de cada producte que es consumeix. I la cultura de masses és tremendament contaminant, psíquicament i físicament, diu en Weissman, que tampoc té televisió a casa seva

Bárbara Celis *El club de los comedores de basura*. EPS. 2-12-07. p. 28-30. Traducció i adaptació de l'autor.

Activitats

1. Què pretén aquest moviment *freegan*? Hi esteu d'acord?
2. Per què es diu que *gastar excessivament està matant al planeta*?
3. Creieu que serveix d'alguna cosa aquest moviment contra la societat de consum?
4. És racional aquest model de societat que permet que les famílies nord-americanes llencin cada any 40.000 milions de dòlars, mentre només a Nova York hi ha dos milions de persones que viuen per sota de l'índex de la pobresa? Penseu que aquest malbaratament de menjar només passa als Estats Units o que també passa aquí?

VIURE AMB MOLT POC I COMPARTIR MOLT

Iñaki Urkía és un arquitecte bioclimàtic navarrès. És conegut per la seva defensa de la construcció amb materials sans, propers i que, a més, optin per la senzillesa i el màxim aprofitament energètic dels elements passius de l'habitatge. Ha col·laborat en nombrosos projectes d'autoconstrucció d'habitatges a Navarra i a la resta de l'estat. Juntament amb el seu germà Sebastián, fa prop de 25 anys va escriure un clàssic de l'arquitectura sostenible: *Energía Renovable Práctica*, un llibre on recollia un bon grapat de solucions i recomanacions autoconstructives per millorar l'eficiència energètica de les cases de camp i de poble.

Què és la bioconstrucció?

La bioconstrucció és la teoria que promou una construcció sana i sostenible. És molt senzill. Es tracta d'escollir materials locals, amb un cost de producció baix i que respectin — tant en la seva elaboració com al llarg de la seva vida — el medi ambient i les persones que hi han de viure. No cal anar molt lluny per fer una bioconstrucció, n'hi ha prou en fer servir materials tradicionals com el totxo, la llana, la fusta, l'adob o les pintures naturals. De fet, la construcció tradicional és una font bàsica de coneixement per a la bioconstrucció, una col·lecció de com han resolt en cada moment i a cada lloc les qüestions constructives, amb solucions tan útils com — en el cas de Catalunya — l'orientació de les cases de cara al sud o la volta catalana.

Però, la bioconstrucció no és una opció per a uns pocs?

Tot el contrari, justament és l'opció més assequible. Cal pensar que s'utilitzen materials no gaire elaborats i que no requereixen ni eines ni personal molt especialitzat per la seva aplicació. Per tot això, el cost també es redueix moltíssim. En el cas de l'autoconstrucció no prevaldran uns acabats enlluernadors, sinó l'ampli coneixement que tenen sobre la casa les persones que hi viuen, la selecció dels materials i les solucions constructives apreses i desenvolupades. Hem de pensar que el preu de les cases de bales de palla és d'entre 100 i 150 euros el metre quadrat construït, mentre que l'edificació convencional — només comptant els materials — no baixa de 400 euros per metre quadrat. Evidentment, la bioconstrucció té més aplicació en els ambients rurals, però cal pensar que els cascs antics de les nostres ciutats — o el que queda d'ells — són resultat de processos de bioconstrucció. Alçades naturals de quatre o cinc plantes són perfectament assolibles amb tècniques de bioconstrucció.

Sobta trobar un arquitecte que defensi l'autoconstrucció, quins valors afegits li trobes?

Moltíssims. Per començar, no t'has d'endeutar. Si consideres els diners que t'estalviaràs fent-ho tu mateix, segurament que les hores que hi dediques seran les més ben pagades de la teva vida. A banda de la qüestió econòmica, hi ha la quantitat de coneixements que s'adquireixen i l'estima que poses a construir el lloc que t'acollirà durant molts anys. La bioconstrucció suposa recuperar el sentit natural de les coses, dels ocells que es fan el seu niu o els mamífers que es fan el seu cau. Construir-se la pròpia casa és quelcom molt natural, no hauria de ser vist com una cosa rara o poc habitual.

Per què s'ha construït tant i tan malament a l'estat espanyol?

La situació actual no és el resultat de la necessitat d'habitatge sinó de l'especulació. El sistema vol que la gent visqui sola. La mitjana de persones per habitant és d'1,2 als països occidentals, amb tot el que implica de consum: una rentador pe casa, una nevera, un televisor — o dos, o tres —, un cotxe i una gran quantitat de trastos per cap. A casa meva hi hem viscut fins a sis persones i, en canvi, ara sembla que una parella necessiti 100 metres quadrats per viure. Estem immersos en una febre consumista que està convertint la gent en esclava. Allà al meu poble diuen que la lluita obrera es va acabar quan es va inventar la hipoteca i no crec que estiguin equivocats. A més, aquest model de construcció devorador de recursos necessita un augment constant de demanda d'energia en un món que és finit. Cal optar per la simplicitat màxima, l'única alternativa és viure amb molt poc i compartir molt, no hi ha una altra solució.

Jo pensava que tots els arquitectes somniaven amb ocupar algun dia un lloc al costat dels Foster, Calatrava o Bohigas...

Hi ha molta moda amb això dels edificis emblemàtics, però és que a mi m'agrada més estar al camp, amb la gent i amb les necessitats reals. Tota aquesta edificació, tota aquesta moda d'edificis emblemàtics és pura prepotència: sempre

volen fer la torre més alta, la forma més inversemblant... Ja ho deia fa cinc-cents anys Leonardo da Vinci: només es glorifica els arquitectes que causen més dany i destrossen la natura. No m'atreuen gens aquesta mena de construccions. L'ampliació del Louvre, els gratacels de Norman Foster costen uns 6.000 euros per metre quadrat. Cal construir a aquests preus quan ho podem fer a 100 o 150 euros per metre quadrat?

Dani Montserrat. "L'única alternativa és viure amb molt poc i compartir molt". Entrevista amb Iñaki Urkía, arquitecte bioclimàtic navarrès". Setmanari Directa n. 99. Barcelona. 25-6-08.

Activitats

1. Expliqueu la relació entre la pel·lícula *Les Glaneurs et la Glaneuse* i les opinions d'Iñaki Urkía. Doneu la vostra opinió sobre les declaracions de l'arquitecte Urkía.
2. Quin avantatge tenen les cases orientades cap al sud?
3. Quins aspectes positius i negatius hi observeu en la bioconstrucció? A qui perjudica? A qui beneficia?
4. Què vol dir *que la lluita obrera es va acabar quan es va inventar la hipoteca?*
5. Els poders públics (govern, ajuntaments...) haurien de prendre nota d'alguns aspectes de l'entrevista? De quins?

Contracamp: aspectes didàctics per al professorat

Elements de debat i relacions que es poden establir

- El consumisme i el funcionament irracional de l'economia capitalista.
- Formes de resposta a l'opulència consumista.
- El dret a espigolar i a rebuscar.
- L'esforç necessari per construir una societat més sostenible des del punt de vista del medi ambient.
- La vida i les opinions de persones situades en la marginalitat.
- La pèrdua de recursos alimentaris per interessos de mercat.
- Relacions entre la pintura i el cinema.
- El projecte de fer cinema documental.

Objectius formatius

- Comprensió del film.

- Valorar la capacitat de recollir informació, d'anàlisi i de crítica davant els problemes del nostre món
- Anàlisi del llenguatge i de les tècniques audiovisuals del film: veu en off, tràvelling, plans i la història del cinema.
- Reflexionar sobre el deteriorament del medi ambient a causa de factors econòmics.
- Observar l'elaboració d'un projecte audiovisual documental.
- Promoure valors relacionats amb comportaments racionals i reflexius respecte del consum de tot tipus de productes i serveis.
- Observar actituds de protesta i crítica davant situacions que afecten negativament el funcionament de la nostra societat.

Criteris d'avaluació

- Visionat atent, correcte i respectuós del film.
- Respondre les qüestions de comprensió i del llenguatge cinematogràfic de forma reflexiva i interessada.
- Capacitat per relacionar i entendre les diferents problemàtiques socials i polítiques plantejades en el film
- Identificar els temes i subtemes del documental.
- Lectura dels textos de la proposta didàctica i realització adequada de les seves activitats.
- Participació activa en els debats que es puguin suscitar.
- Expressió escrita i oral correcta de les feines proposades.

Zona Web

http://filmsdefrance.com/FDF_Les_Glaneurs_et_les_glaneuse_rev.html

<http://www.youtube.com/watch?v=Iktr8WW75Y8>

<http://www.expo-marey.com/ANGLAIS/indexGB.htm>

http://es.wikipedia.org/wiki/%C3%89tienne-Jules_Marey

<http://freegan.info>

<http://www.tempsdere-voltes.cat>

<http://www.decreixement.net/>

<http://www.terra.org/articulos/art01177.html>

<http://www.aulamedia.org/07/decreixement.html>